

8 de març de 2016

“Per la visibilitat del talent de les dones”

Rosa Solà Alberich

Cap clínic del Servei de Medicina Interna

Catedràtica de Medicina, Universitat Rovira i Virgili (URV)

Professora distingida de la URV, 2015

Membre de Mèrit de la Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària, 2015

De forma sorprenent, dediquem un dia del calendari anual a celebrar el Dia de la Dona, quan som més de la meitat de la població mundial.

La primera celebració del Dia Internacional de la Dona Treballadora, va ser el 19 de març de 1911, a Alemanya, Àustria, Dinamarca i Suïssa. Des de llavors, la seva commemoració s'ha estès a molt països.

El 1975, l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides (ONU) va declarar el 8 de març el Dia Internacional de la Dona i el 1977 es va ampliar la commemoració, amb la declaració del 8 de març com a Dia Internacional pels Drets de la Dona i la Pau Internacional.

El lema d'aquest any 2016 és: “Per un Planeta 50-50 el 2030: Donem el pas per la igualtat de gènere”

Aprofito l'amable invitació de la Regidora M Dolors SARDÀ i LOZANO, a participar en l'acte commemoratiu del Dia de la Dona a la ciutat de Reus, per compartir amb vosaltres unes reflexions que, naturalment, us proposaré des de la meua perspectiva de metgessa, professora, i investigadora universitària.

Algú podria pensar que l'accés a la professió de metge es planteja en una situació d'igualtat en el pla laboral per als homes i les dones.

En principi, el procés és senzill i igualitari. Per matricular-se a l'ensenyament de Medicina, cal tenir un expedient acadèmic excel·lent. Com que les noies tenen una tendència clara a triar professions de cura dels altres, i essent que sovint compten amb millors qualificacions que els nois, en molts dels nivells educatius, sembla que l'única cosa que els pot impedir d'emprendre els estudis de Medicina són les circumstàncies socioeconòmiques del seu entorn familiar.

Efectivament, en aquest punt, un factor clau és la disponibilitat econòmica per accedir als estudis universitaris. L'Estat i la Generalitat vetllen per oferir beques i ajuts per realitzar estudis universitaris, però potser no són suficients; no només per atendre la demanda actual, sinó per assegurar que la societat no perdrà les oportunitats de talent que ofereixen els joves amb vocació i amb ganes d'estudiar.

Al final dels estudis de Medicina, molts graduats es sotmeten a una prova estatal, la de Metge Internista Resident (MIR). Aquesta és una ocasió per tal que les persones amb més mèrit i capacitat –siguin nois, siguin noies- puguin

concurrar en condicions d'igualtat i obtenir una plaça per desenvolupar l'especialitat en un centre hospitalari o en l'àmbit de l'atenció primària.

No obstant, en el moment de buscar una feina estable sorgeixen factors socials i culturals que poden convertir una situació que és, teòricament, igualitària, en una situació de desigualtat real. En el mercat del treball, l'èxit – i fins i tot la simple supervivència – depèn del desenvolupament d'actituds i estratègies específiques en matèries com l'excel·lència en la formació, la perseverança, l'acceptació que el sistema és competitiu i, en qualsevol cas, la confiança en un mateix. Sovint, les dones juxtaposem als nostres plans laborals o professionals, uns plans de tipus personal i familiar, l'atenció dels quals ens obliga a aplicar un major esforç que els homes per obtenir un resultat similar. Aquestes observacions sobre les dificultats de trobar feina estable són extensives a altres professions diferents de la Medicina.

En l'exercici de l'activitat assistencial, els metges joves i els metges grans, els metges homes i les metgesses dones, estem, tots, vivint moments d'incertesa; els pacients creuen que la seva satisfacció en la recepció dels serveis de salut dins de l'àmbit públic pot millorar notablement i els professionals n'estem, clarament, descontents. En el sistema actual, resulta difícil diferenciar la pràctica seriosa de la superficial, de manera que els metges perceben que el seu treball no és valorat com caldria. Si realitzem una anàlisi concreta de la situació actual, es podran aplicar solucions que permetin que les metgesses, infermeres, fisioterapeutes, nutricionistes facin visible, i per tant sigui valora't, el seu treball dedicat a la millor atenció de les persones.

Aquesta tasca té dificultats, però l'anàlisi és la base per trobar solucions i construir una societat més justa. En qualsevol cas, per potenciar les aptituds és imprescindible que les estructures de gestió enforteixen les iniciatives dels professionals.

A la Facultat de Medicina, per continuar ensenyant la professió, els professors ens hem d'esforçar per assolir els requisits que se'ns exigeixen. Hem de tenir la titulació de doctor i hem de generar coneixement en l'entorn de la recerca: articles científics, projectes de recerca, etc. La nostra tasca és valorada per agències independents del sistema que ens contracta. Com que aquesta avaluació valora treball de qualitat en condicions d'imparcialitat, el cert és que moltes dones estan obtenint les acreditacions per exercir funcions universitàries. Efectivament, quan es valoren mèrits a partir de treball realitzat, les dones aconseguim la mateixa valoració que els homes.

Ara bé: no tot són roses, en el camí de la igualtat. L'investigador s'ha de preocupar per aconseguir fons de finançament per fer recerca i, en aquest punt, segons un estudi del Consell d'Investigacions Mèdiques de Suècia (del Swedish Medical Research Council- Swedish Study Finds Sex Bias in Getting Science Jobs), dut a terme l'any 1997, les dones han de ser 2,2 vegades més productives que els homes per obtenir el mateix grau de recursos econòmics que li permetin desenvolupar la seva activitat de recerca.

En definitiva, per obtenir una major equitat, la transparència en cada un dels processos d'avaluació de la feina ha d'avançar, i ara, especialment, pels difícils moments de precarietat econòmica i les restriccions en les inversions en la recerca i en el sistema de salut, que estem vivint. Si fa vint anys, en períodes de major bonança econòmica, les dones ja havíem de ser més productives que

els homes per arribar al mateix nivell d'obtenció de fons de finançament, en èpoques de precarietat les dones som encara més vulnerables.

Tot i els esforços que he comentat i que confirmen la capacitat de les dones per participar activament en el progrés de la ciència, en la prevenció de la salut i en la cura dels malalts, hi segueixen havent greus problemes de visibilitat. Existeix, encara, una tendència que oculta l'activitat professional femenina, i el resultat és que se'ns aparta, se'ns ignora o se'ns desqualifica injustament, senzillament pel fet de ser dones.

La conseqüència és que les desigualtats quotidianes, creades en l'entorn laboral i educacional, fan minvar el nostre rendiment, en la mesura que hem d'aplicar temps i energia a fer front i tractar de contrarestar aquest tipus de comportaments. Fins i tot ignorar-los, és una font de cansament.

El dèficit en la visibilització dels progressos que vénen de la mà de les dones provoca no només que s'ignorin els avanços assolits per les millors professionals, sinó que els models que la societat adulta ofereix a la joventut siguin incapaços de despertar el talent de tantes i tantes nenes que declinen aventurar-se en una vida professional sacrificada i socialment poc compensada. En moltes ocasions, no ens adonem que la invisibilització no té relació amb el major o menor nivell dels nostres mèrits o capacitats. No és culpa nostra. No depèn de nosaltres. Les dones tenim encara el sostre de vidre molt a prop i pesa molt.

Però no podem defallir: la història en ha demostrat que gràcies a l'esforç de totes (també gràcies a l'esforç de molts homes, militants de la igualtat) s'han produït canvis radicals en la presència de les dones en la societat científica i assistencial, i que el sostre s'ha desplaçat una miqueta més amunt. L'esperança és que, en la societat futura que construiran els que avui són infants i joves, el vidre s'aprimi i, potser, fins i tot, que es trenqui per sempre.

Per a mi és molt important l'oportunitat que m'heu ofert de compartir reflexions en un dia com el d'avui, en què la Declaració Institucional del Govern de la Generalitat aposta solemnement per la transformació de les polítiques públiques amb l'objectiu d'emmarcar normativament la transversalitat de la perspectiva de gènere en tots els àmbits, per fer possible l'exercici d'una democràcia plena.

Sospito que, a manca d'altres mèrits, m'heu convidat per la meva doble condició de metgessa (la professió que vaig escollir i que m'ha donat grans satisfaccions i m'ha fet caure algunes llàgrimes) i de catedràtica, feines des de les quals procuro aconseguir la millor atenció a les persones i contribuir a la generació de coneixement, comptant, sempre, amb la complicitat dels professionals amb qui comparteixo aquests objectius. Des de la profunda convicció que tota persona només es pot sentir feliç quan se sent reconeguda i estimada, els adreço, avui i aquí, el meu agraïment.

De fet, sóc una de les escasses catedràtiques, entre el menys del 15% de dones que són responsables de càtedres en les universitats espanyoles. I no puc dir que m'agradi, que el grup en què em trobo sigui tan insignificant, perquè l'absència d'altres dones en llocs de responsabilitat similar no es deu pas a la seva manca d'aptituds per acomplir els reptes que comporten, sinó per

les dificultats que la nostra societat té en advertir el talent quan és en seu femenina. Aquesta escassa presència femenina en llocs de rellevància es constata en altres àmbits, i per exemple, sols un 12% dels membres de les acadèmies de ciències de tot el món són dones, segons dades recollides entre 2013 i 2014, i publicades al febrer 2016, a la prestigiosa revista científica Nature (http://www.nature.com/news/women-under-represented-in-world-science-academies-1.19465?WT.ec_id=NEWSDAILY-20160301).

Així, encara és un repte aconseguir que el criteri sigui el reconeixement de la feina feta i no el sexe.

A més, tenim present que de forma amplia el 8 de març 2016, defensa l'eradicació de la violència, en el sentit més global del concepte, contra les dones i les nenes. En aquest moment, hi ha una sensibilitat i indignació d'una gran part de la societat, peticions de canvi i que s'apliquin mesures concretes per eradicar la violència.

He acceptat, doncs, molt gustosament, la invitació a comentar-vos la meua experiència com a dona i com a científica perquè és un honor que la Ciutat compti amb mi – i amb totes les dones que treballen en feines anàlogues a les meves- per adreçar-me als més joves i demanar-los que continuïn endavant en la lluita per a la consecució de la igualtat de gènere i de la igualtat d'oportunitats com resposta a les capacitats de cada persona.

Treballem el millor que podem, però encara ens queda molt de camí per a fer, i assolir Un Planeta 50-50 el 2030.

Moltes gràcies per la seva atenció.